

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА

Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

ДИПЛОМНА РОБОТА
З ТЕОРЕТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ НА ТЕМУ:
ВЧЕННЯ ПЛАТОНА ПРО ДЕРЖАВУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Студентки 4-го курсу

Науковий керівник:
Горбань Олександр Володимирович

Київ – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ФІЛОСОФСЬКОГО ВЧЕННЯ ПЛАТОНА ПРО	
ДЕРЖАВУ	
1.1 Платон як засновник політичної філософії: історико-культурний	
контекст.....	

1.2 Концепція "ідеальної держави" у діалозі "Держава": сутність і структура
.....

1.3 Роль моралі, справедливості та класової системи в платонівській моделі
держави.....

Висновки до першого розділу.....

РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ ПЛАТОНА ТА ЇХ ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

2.1 Платонівська ієрархія влади: актуальність для сучасних політичних
систем.....

2.2 Концепція "філософа-правителя" у сучасних демократичних і
авторитарних моделях.....

2.3 Проблема гармонізації суспільного життя: уроки Платона для
глобалізованого світу.....

Висновки до другого розділу.....

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ПЛАТОНІВСЬКОГО ВЧЕННЯ ПРО ДЕРЖАВУ

3.1 Пошук справедливості в українському державотворенні: теоретичні
паралелі з Платоном.....

3.2 Освіта, моральність і політика: роль платонівських принципів в
реформуванні української влади.....

3.3 Платонівська концепція "ідеалу" в сучасній українській національній
ідеї.....

Висновки до третього розділу.....

ВИСНОВКИ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вчення Платона про державу, викладене у його фундаментальній праці “Держава”, є одним із перших спроб систематичного осмислення ідеї справедливого суспільного устрою. Незважаючи на те, що це вчення було сформоване в античну епоху, воно не втратило своєї актуальності. Сучасні виклики державотворення, такі як криза демократичних інститутів, проблема соціальної нерівності та пошук оптимальної моделі управління, створюють потребу в переосмисленні класичних ідей. У контексті українського державотворення, що характеризується пошуком національної ідеї, реформуванням інститутів влади та боротьбою за справедливість, філософські принципи Платона можуть стати основою для концептуальних інновацій.

Метою дослідження є аналіз філософського вчення Платона про державу в контексті сучасного державотворення та оцінка його значення для формування ефективних політичних систем, зокрема в Україні.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

1. Вивчити основні положення філософського вчення Платона про державу та його історико-культурний контекст.
2. Проаналізувати можливість застосування державотворчих ідей Платона в сучасному світі.
3. Оцінити потенціал платонівських принципів для реформування української державності в сучасних умовах.

Предметом дослідження є концепція держави у філософії Платона та її вплив на сучасну політичну думку і державотворчі процеси.

Об’єктом дослідження є сучасні моделі державотворення та їх взаємозв’язок із класичними ідеями політичної філософії.

Методи дослідження. У роботі використовувалися такі методи дослідження:

- **Історико-філософський метод** — для аналізу ідей Платона в їхньому культурному контексті.
- **Порівняльний метод** — для оцінки подібностей і відмінностей між платонівськими ідеями та сучасними моделями державного управління.
- **Метод екстраполяції** — для перенесення концепцій Платона на сучасні умови державотворення.
- **Аналітичний метод** — для оцінки ролі платонівських ідей в українському контексті.

Теоретичне значення дослідження. Результати роботи сприятимуть глибшому розумінню класичної філософської спадщини у контексті сучасної політичної науки. Дослідження також розширює уявлення про можливість адаптації філософських концепцій античності до викликів сучасного суспільства.

Практичне значення дослідження. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення освітніх програм з політичної філософії, державного управління та історії ідей. Також вони можуть стати базою для розробки нових концептуальних підходів до реформування української державності.

Структура роботи. Дипломна робота складається з трьох розділів, кожен з яких містить по три підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить ... сторінок, список використаних джерел включає ... найменувань, з них ... іноземні.

Ключові терміни: Платон, ідеальна держава, державотворення, справедливість, філософія, політична система, українська державність.

РОЗДІЛ 1.

СУТНІСТЬ ФІЛОСОФСЬКОГО ВЧЕННЯ ПЛАТОНА ПРО ДЕРЖАВУ

1.1 Платон як засновник політичної філософії: історико-культурний контекст

Платон (428 (427) – 478 (347) до н.е.), учень Сократа і наставник Арістотеля, є однією з найвпливовіших постатей у розвитку західної філософії, зокрема її політичної гілки. Його політичні погляди, викладені у таких творах, як "Держава" та "Закони", стали основою політичної філософії як дисципліни. [22, 23]

Формування філософії Платона відбувалося в умовах політичних і соціальних потрясінь у Афінах V-IV століття до н.е. Цей період характеризувався постійними війнами, зокрема Пелопоннеською війною (431–404 до н.е.), внутрішньополітичними конфліктами та занепадом афінської демократії. З одного боку, Афіни залишалися культурним і освітнім центром Греції, де процвітали мистецтво, наука і риторика. З іншого боку, політична нестабільність, корупція та демагогія підірвали суспільну довіру до демократичного правління. Падіння Афінської імперії, посилення корупції серед правлячої еліти та демагогія в публічному житті спричинили розчарування в демократичному устрої, що стало ґрунтом для критики Платоном існуючого політичного ладу. [4]

Крім того, Платон жив у час культурного піднесення. Це був період розквіту драматургії (Есхіл, Софокл, Евріпід), історіографії (Геродот, Фулідід) та архітектури (Парфенон). Він також став свідком розширення грецького світу завдяки експансії македонців, що заклала основи для інтеграції політичних ідей у ширший геополітичний контекст. Усе це

сприяло формуванню у Платона цілісного бачення державного устрою, яке поєднувало філософські ідеали з реаліями свого часу. [7]

Платон, будучи вихідцем із знатної родини, з ранніх років мав доступ до освіти і займався вивченням риторики, політики та філософії. Його погляди були значною мірою сформовані трагічною долею його вчителя Сократа, засудженого до страти за звинуваченням у "розбещенні молоді" та "неповазі до богів". Цей епізод став переломним моментом у житті Платона і мотивував його шукати ідеальну форму правління, яка б забезпечила справедливість і гармонію у суспільстві. [7]

Центральним поняттям у політичній філософії Платона є справедливість (*dikaiosyne*), яку він розглядає як основу правильної організації держави. У "Державі" Платон через образ Сократа запитує: що таке справедливість і як її досягти? Відповідь філософ знаходить у гармонії трьох частин душі (раціональної, емоційної та інстинктивної) і відповідній організації держави, де кожен клас (правителі-філософи, воїни і ремісники) виконує свою функцію. [5]

"Справедливість полягає в тому, щоб кожен займався своєю справою й не втручався в чужі обов'язки" ("Держава", IV, 433b).

Платон створює концепцію ідеальної держави, де правління належить філософам-царям, які володіють знанням про світ ідей, тобто істинним добром. Він вважав, що лише ті, хто прагне істини, здатні приймати мудрі рішення для суспільства. У той час як демократія, за Платоном, веде до хаосу через невігластво більшості, ідеальне правління має базуватися на розумі та чеснотах. [4]

"Поки у державах філософи не стануть царями, а царі — істинними філософами, доти держави й людство не позбудуться лих" ("Держава", V, 473d). [10]

Платон відверто критикує афінську демократію за її неспроможність забезпечити справедливість і стабільність. На його думку, демократія породжує демагогів, які маніпулюють масами, та призводить до олігархії або тиранії. Водночас він визнає, що його модель ідеальної держави утопічна, адже вимагає моральної досконалості від правителів і підданих.

Платон вважав, що політична стабільність залежить від системи освіти та виховання, які формують громадян із відповідними чеснотами. У "Державі" він пропонує систему виховання, що охоплює фізичний, моральний та інтелектуальний розвиток. Виховання правителів-філософів має тривати протягом усього життя, а основною метою освіти є "поворот душі" до пізнання істини. [19]

Платон став засновником політичної філософії, заклавши її основні теми та проблеми: справедливість, природа влади, структура ідеальної держави, роль освіти та моральних чеснот у політиці. Його ідеї не лише вплинули на античну філософію, зокрема Арістотеля, але й стали предметом обговорення у середньовічній, модерній і сучасній політичній думці. Попри утопічність багатьох його ідей, вони залишаються актуальними, зокрема у дискусіях про етичність влади, природу демократії та значення освіти для суспільного розвитку. [14]

Таким чином, у своєму історико-культурному контексті Платон не лише відобразив виклики свого часу, а й створив універсальну основу для політичної філософії, яка продовжує впливати на сучасну політичну теорію та практику. [22]

1.2 Концепція "ідеальної держави" у діалозі "Держава": сутність і структура

У своєму знаменитому діалозі "Держава" Платон створив образ "ідеальної держави", яка базується на гармонії, справедливості та розподілі функцій між її громадянами. Він використовує цей твір не лише для опису

ідеального політичного устрою, але й для глибокого філософського осмислення сутності справедливості, людської природи та ролі освіти у формуванні суспільства. [22, 23,24]

Платон визначає державу як спільноту, де кожен громадянин виконує свою природну функцію, що відповідає його здібностям і схильностям. Він стверджує, що держава є "великим образом душі" людини, адже ті ж принципи, що керують особистістю, повинні стати основою для організації політичного життя. Таким чином, гармонія в державі досягається через єдність трьох основних верств: правителів-філософів, охоронців і ремісників.

На думку Платона, держава має чітку ієрархічну структуру, яка відображає ідею справедливості. Ця структура базується на принципі розподілу праці та гармонії між трьома основними класами:

1. **Правителі-філософи.** Вони є втіленням розуму та мудрості. Їхнє завдання — керувати державою, орієнтуючись на ідею добра. Платон підкреслює, що правителями повинні бути ті, хто пізнав істину і здатний приймати рішення в інтересах усього суспільства.
2. **Охоронці.** Ця група представлена воїнами, які забезпечують безпеку держави та виконують функцію захисту як від зовнішніх загроз, так і від внутрішніх конфліктів. Платон наголошує, що охоронці мають бути фізично сильними, але водночас вихованими у дусі дисципліни та справедливості.
3. **Ремісники та селяни.** Представники цього класу займаються виробництвом матеріальних благ, необхідних для життя суспільства. Платон відзначає, що саме їхня праця забезпечує функціонування держави, але вони не беруть участі у прийнятті важливих політичних рішень. [26]

Сутність "ідеальної держави" полягає в досягненні гармонії між її класами. Кожен громадянин повинен займатися лише тією діяльністю, до якої він найбільше пристосований за природою. Платон через слова Сократа пояснює, що справедливість у державі полягає у "виконанні кожним свого обов'язку" і у відсутності втручання одного класу в справи іншого. [23, 26]

Ідеальна держава також ґрунтується на колективному володінні майном серед правителів та охоронців, щоб уникнути конфлікту інтересів і забезпечити відданість загальному благу. Освіта відіграє ключову роль у формуванні громадян. За словами Платона, "душі повинні бути належно підготовлені до виконання своїх обов'язків".

Кожен клас виконує свою роль, не втручаючись у функції інших. Наприклад, ремісники не мають права брати участь у керуванні, так само як філософи не повинні займатися торгівлею чи ремеслами. Ця ієрархія не є проявом несправедливості, адже базується на природних здібностях і чеснотах кожного громадянина. [22]

Платон також наголошує на необхідності освіти для забезпечення функціонування ідеальної держави. Він пропонує складну систему виховання, яка має виявляти природні здібності індивідів і спрямовувати їх до виконання найбільш відповідних їм функцій. Лише ті, хто довів свою мудрість і здатність розуміти "ідею блага", можуть стати правителями.

Основу ідеальної держави Платон пов'язує зі своєю теорією ідей, згідно з якою реальний світ є лише відображенням ідеального світу. Ідеальна держава є втіленням найвищих ідей — справедливості, блага і порядку. На думку філософа, мета держави — створення умов, за яких кожен індивід може максимально реалізувати свій потенціал, водночас сприяючи спільному добробуту. [7]

Описуючи ідеальну державу, Платон також вказує на те, що її побудова можлива лише за умови, якщо філософи стануть правителями, а правителі — філософами. Це пояснюється тим, що тільки філософи мають знання про "ідею блага", яка є найвищим принципом і метою всього існування. [10]

Ще однією важливою рисою ідеальної держави є відмова від приватної власності та традиційної сім'ї для правлячих класів. Платон вважав, що особисті інтереси та прив'язаності можуть перешкоджати виконанню обов'язків перед державою. Тому філософи й воїни мають вести колективний спосіб життя, де все спільне — від майна до дітей. Це, на думку Платона, сприяє єдності та відданості інтересам держави.

Хоча концепція Платона має переважно утопічний характер, вона залишається важливим джерелом для політичної філософії. Її сутність полягає не лише у створенні теоретичного образу ідеальної держави, а й у намаганні поставити перед людством питання про те, що таке справедливість і як її досягти. Ідеї Платона надихнули багатьох мислителів на роздуми про моральні та політичні засади суспільного життя.

Таким чином, "ідеальна держава" у діалозі "Держава" є не лише теоретичною моделлю, але й способом осмислення глибинних питань людського співіснування. Її сутність у прагненні до гармонії, а структура — у злагодженій взаємодії класів, де кожен займається своєю справою. [42]

Концепція "ідеальної держави" у діалозі Платона є не просто утопічною моделлю, а спробою осмислити сутність справедливості, гармонії та суспільного порядку. В основі цієї моделі лежить ідея про те, що суспільство може процвітати лише тоді, коли кожен виконує свою природну функцію, а керівництво здійснюється наймудрішими. Хоча ідеї Платона часто критикують за їхню непридатність до практичного

втілення, вони залишаються важливим філософським спадком, що стимулює пошук ідеалів у політичному устрої та соціальному житті.

1.3 Роль моралі, справедливості та класової системи в платонівській моделі держави

Однією з центральних тем платонівської концепції "ідеальної держави" є взаємозв'язок моралі, справедливості та класової структури як фундаменту для досягнення гармонійного суспільного устрою. Платон розглядає ці елементи не як окремі складові, а як частини єдиного цілого, що забезпечує функціонування держави відповідно до найвищих ідей добра та справедливості. [4]

Мораль у платонівській моделі держави виконує ключову роль, формуючи основу політичного устрою та суспільної гармонії. Для Платона, мораль не є чимось абстрактним чи суто індивідуальним, а слугує конкретним інструментом для досягнення справедливості та забезпечення стабільності в державі. [37]

У діалозі "Держава" Платон наголошує, що будь-який політичний устрій має бути заснований на етичних принципах, які відображають не лише зовнішній порядок, але й внутрішню доброчесність громадян. Мораль стає тією сполучною ланкою, яка об'єднує суспільство навколо спільної мети — досягнення блага. Філософ вважав, що без морального фундаменту закони будуть лише зовнішніми обмеженнями, які не здатні забезпечити справжню гармонію. Саме тому Платон пропонує "виховання душі" як головний механізм для формування морально досконалих громадян.

Одним із ключових аспектів концепції Платона є його увага до виховання, яке повинно формувати не тільки знання, а й моральні якості індивіда. Платон переконаний, що виховання — це процес, спрямований на гармонійний розвиток душі. У структурі душі, на думку філософа, розум має панувати над бажаннями та волею, так само як у державі філософи-володарі керують нижчими класами. Таким чином, виховання є способом досягнення внутрішньої гармонії, яка проектується на суспільний лад. [12]

Особливу роль у формуванні моральності відіграє мистецтво. У "Державі" Платон детально розглядає вплив поезії, музики та інших форм мистецтва на душу людини. Філософ вважав, що правильне мистецтво має виховувати в людині доброчесність, культивуючи любов до істини, порядку та краси. Наприклад, він пропонує вилучати з навчальної програми ті міфи та поеми, які можуть розвивати у громадян страх, жадібність або нерозумні пристрасті.

Для Платона мораль є не лише особистісною рисою, але й суспільною необхідністю. У "Державі" він підкреслює, що без моральності неможливо досягти загального блага, адже вона формує основу для взаємодії між класами. Філософ проводить аналогію між індивідуальною доброчесністю та суспільною справедливістю: як душа індивіда має бути врівноваженою, так і держава повинна бути організована відповідно до моральних принципів.

У контексті суспільства мораль спрямовує індивідів діяти не лише заради особистих інтересів, а й на благо всієї спільноти. Платон вважає, що основна мета держави полягає у створенні умов, за яких громадяни розвиватимуть свої чесноти, а їхні дії будуть спрямовані на досягнення загального блага. Мораль стає тією рушійною силою, яка забезпечує гармонійне співіснування всіх класів і дозволяє державі функціонувати як єдине ціле. [29]

Платон пов'язує мораль із поняттям справедливості, яке він визначає як гармонійний стан, у якому кожен виконує свою функцію. Виховання моралі є основним інструментом, що дозволяє громадянам усвідомити свою природну роль і не втручатися у функції інших класів. Таким чином, мораль стає практичним вираженням справедливості, забезпечуючи баланс як у душі окремої людини, так і в масштабах держави. [23]

Мораль у платонівській моделі держави виконує подвійну функцію: вона формує внутрішню досконалість індивіда та забезпечує зовнішній порядок у суспільстві. Вона сприяє інтеграції громадян у спільноту, де їхні інтереси співпадають із загальним благом. Таким чином, мораль є не лише ідеалом, до якого слід прагнути, а й практичним інструментом для досягнення гармонії та справедливості в державі.

Справедливість у концепції Платона є центральним принципом, що визначає як устрій держави, так і внутрішній порядок у душі людини. Для філософа справедливість — це не просто дотримання законів чи рівність, а гармонія, досягнута через належний розподіл обов'язків та підпорядкування кожного елемента системи своїй природній функції. У "Державі" Платон описує справедливість як "зайняття кожним своєї справи", підкреслюючи, що цей принцип є основою стабільності як індивідуального, так і суспільного життя. [1]

Платон проводить аналогію між справедливістю в душі людини та в державі. Душа, на думку філософа, складається з трьох частин: розуму, волі та бажань. Справедливість досягається тоді, коли розум керує, воля підтримує його рішення, а бажання підкоряються. Цей стан гармонії є ознакою моральної досконалості, і саме таку модель душі Платон переносить на суспільство.

У масштабах держави розум відповідає філософам-володарям, воля — воїнам, а бажання — ремісникам та землеробам. Якщо кожна частина душі виконує свою функцію, індивід живе гармонійно; якщо ж кожен клас у державі займається своїми справами, суспільство функціонує справедливо.

На рівні суспільства справедливість виявляється у чіткому розподілі праці та ролей між класами. Філософи-володарі займаються управлінням і прийняттям рішень на основі знання "ідеї блага". Їхня мудрість забезпечує стратегічний розвиток держави. Воїни відповідають за безпеку, порядок і

захист держави. Їхньою основною чеснотою є мужність. Ремісники ж забезпечують матеріальні потреби суспільства, їхньою чеснотою є поміркованість, що утримує від надмірних бажань. [33]

Платон підкреслює, що втручання одного класу у функції іншого призводить до "безладу" і руйнує гармонію. Наприклад, якщо ремісники почнуть керувати державою, це створить хаос, адже вони не мають необхідних знань і мудрості. Так само, якщо філософи почнуть займатися ремеслами, це завадить їм концентруватися на загальному добрі.

Справедливість у платонівській державі не передбачає рівності в сучасному розумінні, а скоріше баланс, де кожен отримує те, що відповідає його природі. У цьому сенсі справедливість є як соціальним принципом, так і моральним ідеалом. Вона спрямована на забезпечення гармонії, де кожен елемент держави працює на своєму місці, але в межах спільної системи. Так само, як у музичній гармонії кожен тон має свою роль, у державі кожен клас сприяє досягненню загального блага.

Платон вважає справедливість як метою, так і засобом досягнення досконалого суспільства. Вона служить орієнтиром для організації суспільного життя, вимагаючи, щоб кожен клас і кожен громадянин діяв відповідно до своїх здібностей і обов'язків. З іншого боку, справедливість є також метою, адже гармонійне суспільство дозволяє реалізувати ідею блага, яка стоїть над усіма іншими цілями. [41]

Справедливість у платонівській моделі держави є не лише соціальним принципом, а й філософським ідеалом, що визначає саму сутність суспільства. Вона вимагає від громадян і класів не лише належного виконання своїх обов'язків, але й гармонійного співіснування заради спільного блага. Така концепція справедливості дозволяє не лише організувати державу, а й забезпечити її стабільність і довговічність.

Класова система у платонівській моделі держави є фундаментальною частиною його філософії, яка забезпечує гармонійний устрій суспільства. На відміну від сучасного розуміння соціального поділу, заснованого на економічному статусі або соціальному походженні, Платон пропонує ієрархічну структуру, базовану на природних здібностях і чеснотах громадян. Кожен клас у державі має свою чітко визначену роль, що сприяє загальному добробуту та злагоді.

Платон стверджує, що люди від природи різні за своїми здібностями та нахилами, і саме ці відмінності визначають їхнє місце в суспільстві. Ключовим принципом є те, що кожен повинен займатися тим, що найбільше відповідає його природним схильностям. Це відповідає його концепції справедливості, згідно з якою гармонія держави досягається, коли всі виконують свою функцію.

Для визначення природної ролі громадянина Платон пропонує систему освіти, яка поступово виявляє здібності індивіда. Лише ті, хто виявляє здатність до філософського мислення, можуть стати філософами-володарями; ті, хто проявляє мужність і силу, стають воїнами; а ті, хто більше схильний до ремісничої праці, входять до класу ремісників. Таким чином, класова система є динамічною, і перехід між класами можливий на основі здібностей і заслуг.

Класова система у Платона передбачає чітку ієрархію, однак ця ієрархія спрямована не на пригнічення, а на забезпечення гармонії. Кожен клас залежить від інших і працює на спільне благо. Філософи керують мудро, воїни захищають, а ремісники забезпечують матеріальні потреби. Ця взаємодія нагадує гармонію в душі людини, де кожна частина виконує свою функцію: розум керує, воля підтримує, а бажання підкоряються.

Щоб уникнути конфліктів інтересів і забезпечити відданість загальному благу, Платон пропонує усунути приватну власність і

традиційні сімейні зв'язки серед філософів і воїнів. Вони мають вести спільний спосіб життя, де все — від майна до дітей — є спільним. Це, на думку Платона, сприяє єдності й гармонії в правлячих класах. [8]

Хоча класова система у Платона базується на природних здібностях, вона все ж викликає критику через обмеження соціальної мобільності. Хоча філософ допускає можливість переходу між класами, це залежить від освітніх можливостей, які можуть бути нерівномірно розподілені. Крім того, принцип підпорядкування класів може бути сприйнятий як жорстка ієрархія, яка обмежує свободу індивідів.

Платонівська класова система є спробою створити структуровану, гармонійну державу, де кожен виконує свою природну роль, сприяючи загальному благу. Вона дозволяє уникнути конфліктів через чіткий розподіл функцій і підпорядковує особисті інтереси спільним. Хоча модель Платона має утопічний характер, вона залишається важливою концепцією у філософії політики, що пропонує ідеал організованого суспільства.

Класова система Платона, хоч і задумана як модель гармонійного суспільства, піддається значній критиці, переважно через її утопічний характер та потенційну жорсткість у реальному застосуванні. Головні зауваження стосуються обмеження соціальної мобільності, можливості зловживання владою та нерівності, закладеної в самій структурі суспільства.

Платон стверджував, що класова належність визначається природними здібностями людини, які проявляються під час процесу виховання. Хоча філософ допускає перехід між класами, це можливо лише за умови виявлення виняткових талантів або невідповідності особистих здібностей початковій ролі. На практиці така система може стати надто жорсткою, перешкоджаючи реальному переходу між класами, особливо

якщо освітній процес буде упередженим або недоступним для широких верств населення. [31]

Критики, зокрема Арістотель, наголошували, що така фіксована структура може створювати поділ суспільства на "вищих" і "нижчих", тим самим породжуючи конфлікти між класами. Якщо ремісники або воїни почнуть відчувати, що їхні можливості обмежені через вроджені обмеження чи соціальний статус, це може призвести до нестабільності та соціального напруження, а не до гармонії, яку прагнув створити Платон. [17]

Ще одним слабким місцем платонівської моделі є її утопічний характер. Платон вважав, що лише обрані філософи-володарі, які володіють знанням "ідеї блага", можуть керувати державою справедливо і безкорисливо. Однак у реальному житті люди, навіть якщо вони добре освічені, часто керуються власними інтересами. Це створює ризик зловживання владою філософами-правителями, адже їхнє верховенство у державі базується не на демократичній легітимності, а на уявленні про їхню "мудрість". Таке управління може призвести до авторитаризму, де рішення приймаються на основі суб'єктивного розуміння блага.

Критики, такі як Карл Поппер, стверджують, що модель Платона закладає основи тоталітаризму, оскільки влада концентрується в руках обраної меншості, а маси позбавлені політичного впливу. Ідея спільності майна і сім'ї для правлячих класів, яку пропонує Платон, також викликає сумніви, адже вона суперечить людській природі і може призвести до соціальної напруги серед тих, хто позбавлений приватної власності та традиційних сімейних зв'язків. [16]

Попри заяви Платона про справедливість як гармонію, його модель держави фактично легітимізує нерівність. Ідея "зайняття кожним своєї справи" передбачає, що певні люди, незалежно від їхніх бажань, обмежені у своїх можливостях через природну схильність. Наприклад, ремісники, які

відповідають за матеріальне забезпечення, повністю виключені з політичного життя, тоді як філософи-володарі мають повну владу.

Сучасні критики підкреслюють, що така структура ієрархії може призвести до відчуження і пасивності серед нижчих класів. Якщо громадяни відчують, що їхня роль у суспільстві визначена без можливості впливу, це може породжувати відчуття несправедливості та навіть соціальні протести.

Попри критику, Платон залишався переконаним, що класова система, заснована на природних здібностях, є найкращою для оптимального функціонування держави. На його думку, гармонія досягається лише тоді, коли кожен клас займає своє місце відповідно до своєї природи. Він вважав, що відсутність жорсткої ієрархії створює хаос, адже громадяни, які не мають необхідних знань чи чеснот, можуть приймати шкідливі для суспільства рішення. [45]

Філософ також наголошував, що правильне виховання дозволяє мінімізувати конфлікти між класами, спрямовуючи індивідів до розуміння своєї ролі в державі. Він вважав, що філософи, які досягли знання "ідеї блага", керуватимуть не через корисливість, а заради справедливості.

Критика платонівської класової системи є цінною не лише для розуміння обмежень його моделі, а й для аналізу сучасних політичних систем. Ідея про те, що суспільство має функціонувати як єдиний організм, де кожен елемент виконує свою роль, залишається актуальною. Однак досвід показує, що надмірна ієрархічність і обмеження мобільності можуть призводити до несправедливості та конфліктів.

Таким чином, хоча класова система Платона є важливим філософським експериментом, її реальне втілення виявляє низку недоліків, які ставлять під сумнів її практичність у реальному житті.

Мораль, справедливість і класова система у платонівській моделі держави взаємодіють як частини єдиного механізму, що спрямований на досягнення гармонійного суспільного устрою. Ця концепція формує ідеал, який Платон пропонує не лише як зразок державного устрою, а й як засіб для філософського осмислення таких фундаментальних понять, як добродієність, благо та справедливість. [3]

Хоча платонівська модель держави має утопічний характер і є нереальною для повного втілення, її значення у філософії не можна недооцінювати. Платон закладає основи політичної думки, розмірковуючи над тим, як організувати суспільство, щоб досягти максимального блага для всіх громадян. Його ідеї продовжують впливати на розвиток філософії, політичної теорії та етики, стимулюючи дискусії про роль моралі, справедливості та соціальної структури. [10]

Значення цієї концепції також полягає в тому, що вона ставить у центр уваги людські чесноти та їхній зв'язок із суспільними обов'язками. Платон пропонує бачення держави як організму, де кожна частина працює заради загального добробуту, а основою для цього є моральна досконалість громадян. Таким чином, його концепція залишається актуальною для роздумів про те, як етичні принципи можуть сприяти побудові справедливого й гармонійного суспільства.

Висновки до першого розділу

Перший розділ досліджує фундаментальні аспекти філософії Платона, що заклали основу політичної думки, зокрема його концепцію "ідеальної держави". Аналіз філософського вчення Платона дозволяє виділити кілька важливих висновків:

У контексті античної культури Платон став одним з перших у розробці систематичного підходу до політичної філософії. Його твори не лише відображають історичну та культурну реальність свого часу, але й формують універсальні принципи політичного устрою. Філософія Платона є відповіддю на кризу полісної системи, і саме в умовах нестабільності він формує ідею про державу як інструмент досягнення справедливості й гармонії.

Ідея "ідеальної держави" у діалозі "Держава" постає як спроба створити модель суспільного устрою, що базується на справедливості, розумі й гармонії. Платон розглядає державу як організм, де кожен громадянин виконує свою природну функцію, сприяючи загальному благу. Структура ідеальної держави включає три класи (філософів-володарів, воїнів і ремісників), які взаємодіють відповідно до своїх чеснот і здібностей. Основа цієї моделі — моральна досконалість і знання, особливо "ідеї блага", як головного принципу державного управління.

Мораль, справедливість і класова система є центральними елементами філософії Платона. Мораль розглядається як рушійна сила, яка формує громадян, здатних діяти на благо держави. Справедливість у моделі Платона є гармонією, досягнутою через чіткий розподіл обов'язків: кожен займається тим, до чого він найбільше схильний. Класова система, заснована на природних здібностях, є інструментом організації суспільства, що забезпечує стабільність і розвиток.

Хоча платонівська модель часто піддається критиці за авторитарний характер і обмеження соціальної мобільності, її значення у філософії є неоціненним. Платон створив ідеал, який став основою для подальших роздумів про взаємозв'язок моралі, влади та соціального устрою. Його концепція "ідеальної держави" заклала підґрунтя для розробки політичних моделей і дискусій про справедливість упродовж століть.

Розгляд філософського вчення Платона у контексті політичної філософії підтверджує, що його ідеї не лише відображають античний світогляд, але й формують основи сучасного розуміння держави, суспільного устрою та етики. У своїх творах Платон акцентує увагу на важливості справедливості, моральності й мудрого керівництва, пропонуючи модель гармонійного суспільства, де кожен клас і громадянин виконує свою природну функцію. Незважаючи на утопічність і певні обмеження, його концепція залишається одним із найвпливовіших надбань у філософії політики.

РОЗДІЛ 2.

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ ПЛАТОНА ТА ЇХ ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

2.1 Платонівська ієрархія влади: актуальність для сучасних політичних систем

Філософія Платона, зокрема його ієрархічна модель влади, залишається актуальною для аналізу політичних систем різних епох. У своїй концепції "ідеальної держави", викладеній у діалозі "**Держава**", Платон пропонує ієрархічну структуру, де керування здійснюється наймудрішими — філософами-володарями. Ця модель не лише відображає античне уявлення про владу, але й стала джерелом натхнення для філософів і політичних реформаторів у наступні століття, а її принципи можна знайти у сучасних політичних системах. [28]

У XVIII столітті ідеї Платона знайшли своє відображення у політичній думці епохи Просвітництва. Наприклад, французький філософ Жан-Жак Руссо у своїй праці "Суспільний договір" розглядав ідею загального блага як мету державного управління, що перегукується з платонівською концепцією "ідеї блага". Руссо, подібно до Платона, вважав, що суспільство повинне керуватися елітою, яка володіє моральною перевагою та знанням про істинні інтереси громадян.

У XIX столітті тотожність із платонівською ієрархією влади можна простежити у працях Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля, зокрема в його "Філософії права". Гегель підкреслював значення держави як вищого вираження розуму та моралі. Подібно до Платона, він вважав, що розумний і справедливий устрій можливий лише за умови, якщо правління буде здійснюватися елітою, здатною реалізувати ідею абсолютного духу. Його концепція "світового духу", що реалізується через державу, нагадує

платонівське уявлення про державу як про втілення гармонії та справедливості. [2]

Політичні системи XVIII–XIX століть також втілювали платонівську ієрархічність на практиці. Наприклад, монархія Пруссії під керівництвом Фрідріха II ("Фрідріха Великого") демонструвала приклад освіченого абсолютизму, де монарх, подібно до платонівського філософа-володаря, керував на основі раціональних принципів, спрямованих на загальне благо.

Ідея Шарля Луї де Монтеск'є, викладена у праці "Про дух законів", також має точки дотику з платонівським уявленням про ієрархію влади. Монтеск'є підкреслює, що для забезпечення гармонії у державі влада повинна бути розділена на три гілки: законодавчу, виконавчу і судову. Цей поділ влади можна інтерпретувати як адаптацію платонівської моделі, де кожен клас виконує свою функцію: філософи керують, воїни забезпечують безпеку, а ремісники задовольняють матеріальні потреби. Хоча Монтеск'є орієнтувався на інші історичні приклади (зокрема, англійську конституційну монархію), його принцип гармонії у державному управлінні перегукується з платонівським баченням. [32]

У сучасних політичних системах ідеї Платона також знаходять своє відображення, хоча і в адаптованій формі. Наприклад, у демократичних державах принцип вибору лідерів, які мають компетенцію та моральні якості, перегукується з платонівським ідеалом мудрого керівництва.

Одним із прикладів може бути технократичне управління, яке застосовується у таких країнах, як Сінгапур. Уряд Сінгапуру під керівництвом Лі Куан Ю намагався залучати до керівництва державою найкращих фахівців, керуючись принципами раціональності та компетентності. Це нагадує платонівських філософів-володарів, які керують суспільством, спираючись на знання і високі моральні стандарти.

Крім того, концепція поділу влад у сучасних державах (законодавчої, виконавчої та судової) може бути співвіднесена з платонівською ієрархією, де кожен клас виконує свою функцію. Наприклад, роль філософів у сучасній демократії можна прирівняти до конституційних судів, які забезпечують справедливість і верховенство права, а роль воїнів — до силових структур, що захищають громадян і державний порядок.

Ідеї Платона щодо гармонії між класами та підпорядкування приватних інтересів загальному благу можна знайти у функціонуванні Європейського Союзу (ЄС). Структура ЄС передбачає багаторівневе управління, де різні інститути — Європейський парламент, Європейська комісія, Європейська рада — виконують свої функції, співпрацюючи заради досягнення гармонії між країнами-членами.

Європейська комісія, яка діє як виконавчий орган ЄС, нагадує платонівських філософів-правителів: її члени обираються не за національними, а за професійними критеріями, і їхньою метою є розв'язання наднаціональних завдань. Ідея "загального блага" виявляється у прагненні ЄС до соціальної справедливості, захисту прав людини та сталого розвитку.

[3]

У багатьох сучасних демократичних країнах роль платонівських філософів можна знайти в діяльності конституційних судів. Ці судові органи забезпечують верховенство права та захист конституції, що можна розглядати як реалізацію "ідеї блага" в сучасному політичному контексті.

Наприклад, у Сполучених Штатах Америки Верховний суд грає ключову роль у забезпеченні балансу між гілками влади та захисті громадянських прав. Судді, обрані за критеріями компетентності та моральності, мають величезний вплив на прийняття рішень, які впливають на всю країну. Аналогічно, Конституційний суд Німеччини діє як гарантія

демократії та захисту прав людини, втілюючи платонівський ідеал мудрого керівництва, яке стоїть над політичними суперечками.

Політична система сучасного Китаю також має певні паралелі з платонівською ієрархією влади. Комуністична партія Китаю надає перевагу управлінню компетентною елітою, яка проходить суворий відбір і багаторівневу підготовку. Багато лідерів, зокрема голова КНР Сі Цзіньпін, підкреслюють важливість моральності, освіти та довгострокового планування для розвитку держави.

Хоча китайська модель є авторитарною, її акцент на компетентності та орієнтації на загальне благо нагадує платонівську концепцію філософів-володарів, які керують державою, виходячи з вищих принципів, а не вузьких інтересів.

Соціально орієнтовані моделі державного управління у Швеції, Норвегії та Данії відображають платонівське прагнення до гармонії між соціальними класами. У цих країнах високий рівень соціальної мобільності та доступ до освіти дозволяють реалізувати принцип "зайняття кожним своєї справи", що відповідає ідеї Платона про розподіл обов'язків відповідно до здібностей. [10]

Водночас скандинавські уряди підтримують баланс між інтересами різних груп суспільства, забезпечуючи економічну стабільність і соціальну справедливість. Подібно до платонівської ідеальної держави, ці системи зосереджені на добробуті всіх громадян, що сприяє створенню гармонійного суспільства.

Діяльність Організації Об'єднаних Націй (ООН) також перегукується з платонівським уявленням про гармонійне управління. Рада Безпеки, Генеральна асамблея та інші інститути ООН намагаються забезпечити мир, розвиток і захист прав людини в глобальному масштабі. Як і у Платона,

головним принципом їхньої діяльності є прагнення до загального блага, яке стоїть вище за інтереси окремих держав.

Платонівська ієрархія влади, хоча й розроблена в античному контексті, продовжує залишатися актуальною у сучасних політичних системах. Від технократичного управління до діяльності конституційних судів і міжнародних організацій, ідеї Платона про мудре, моральне й раціональне керівництво надихають політиків і філософів на пошук гармонійних моделей управління. Незважаючи на критику, платонівська концепція нагадує, що справжня влада повинна ґрунтуватися на знаннях, моральності та служінні загальному благу.

Попри очевидну актуальність платонівської ієрархії влади, її недоліки також заслуговують на увагу. Одним із головних викликів є небезпека авторитаризму, яка закладена в ідеї абсолютної влади мудрої еліти. У сучасному світі існує ризик того, що такі моделі можуть призвести до обмеження демократичних прав і свобод. Прикладом цього може бути тоталітарна модель правління в XX столітті, де правляча еліта, посилаючись на своє "знання істини", виправдовувала репресивні заходи.

Водночас уроки платонівської ієрархії влади залишаються цінними для сучасності. Його наголос на важливості моральності та знань у політиці є надзвичайно актуальним в умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, геополітична нестабільність та соціальна нерівність. Сучасні політичні лідери, як і платонівські філософи, повинні керуватися не лише прагматичними інтересами, але й високими етичними принципами, спрямованими на довгострокове благо людства.

Платонівська ієрархія влади залишається важливим джерелом для роздумів про організацію суспільства та політичну систему. Її вплив можна простежити в історії, від ідей Просвітництва до сучасних технократичних і демократичних підходів. Хоча платонівська модель має свої обмеження, її

головні принципи — акцент на моральності, компетенції та гармонії — продовжують надихати політичних лідерів і мислителів на пошук ідеалів у державному управлінні. [17]

2.2 Концепція "філософа-правителя" у сучасних демократичних і авторитарних моделях.

Ідея "філософа-правителя", запропонована Платоном у діалозі "Держава", залишається одним із найбільш обговорюваних аспектів його політичної філософії. За Платоном, правитель повинен бути мудрим, морально досконалим і керуватися знанням "ідеї блага", що дозволяє приймати рішення в інтересах усього суспільства. У сучасному світі ця концепція знаходить прояв у різних формах — як у демократичних, так і в авторитарних моделях управління. Хоча пряме відтворення ідеалу філософа-правителя в сучасності є неможливим, багато лідерів і систем управління демонструють риси, які перегукуються з платонівським баченням. [6]

Сінгапур є яскравим прикладом сучасної реалізації ідей Платона. Лі Куан Ю, перший прем'єр-міністр країни, був відомий своєю раціональністю, далекоглядністю та прагненням до загального блага. Його управління ґрунтувалося на принципах ефективності та довгострокового планування. Подібно до філософа-правителя, Лі Куан Ю керував, спираючись на знання та прагнення до стабільності й добробуту.

Під його керівництвом Сінгапур перетворився з економічно слабкої країни на один із провідних фінансових центрів світу. Лі Куан Ю наполягав на необхідності залучення до уряду найкращих фахівців, що перегукується з платонівською ідеєю правління мудрої еліти. Його модель технократичного правління залишається прикладом ефективного управління, зосередженого на інтересах суспільства.

Хоча Махатма Ганді не був політичним правителем у традиційному розумінні, його лідерство в Індії відповідає концепції філософа-правителя.

Ганді керувався моральними принципами ненасильства (ахімси) та істини (сат'яграха), які можна порівняти з платонівським знанням "ідеї

блага". Його вплив на політичний рух за незалежність Індії базувався на переконанні, що влада повинна слугувати народові, а лідер має бути моральним взірцем для суспільства. [3]

Ганді надихнув мільйони людей своєю етичною позицією та стійкістю перед несправедливістю. Його моральна перевага робила його "правителем" у філософському сенсі, хоча формально він ніколи не займав владних посад.

У сучасних демократіях роль філософів-правителів часто виконують конституційні суди, які забезпечують верховенство права та захист конституції. Наприклад, Верховний суд США має вирішальний вплив на політичну і соціальну структуру країни. Судді, які входять до його складу, приймають рішення, керуючись принципами справедливості, свободи та загального блага, що відповідає платонівському ідеалу мудрого керівництва. [22]

Одним із прикладів є рішення суду у справі *Brown v. Board of Education* (1954), яке поклало край сегрегації у школах. Цей крок не лише змінив суспільство, але й підкреслив важливість морального керівництва у захисті прав людини.

Сучасна Саудівська Аравія під керівництвом кронпринца Мохаммеда бін Салмана демонструє елементи платонівської моделі у рамках авторитарної системи. МБС проводить масштабні реформи, спрямовані на модернізацію країни, диверсифікацію економіки та зменшення залежності від нафти. Його програма "Vision 2030" є прикладом довгострокового планування, орієнтованого на загальне благо.

Попри критику за авторитарні методи, Мохаммед бін Салман втілює платонівське уявлення про правителя, який приймає рішення, керуючись знанням і баченням майбутнього, навіть якщо ці рішення суперечать традиційним уявленням про владу в країні. [9]

Президент України Володимир Зеленський також демонструє риси філософа-правителя, особливо в умовах війни. Його лідерство базується на принципах моральності, захисту свободи та гідності, що перегукується з платонівським ідеалом керівника, орієнтованого на загальне благо.

Зеленський виступає як моральний лідер, здатний об'єднати народ у складних обставинах. Його риторика про свободу та незалежність, а також боротьба за демократичні цінності, роблять його символом боротьби за загальнолюдські ідеали.

Політична система Китаю під керівництвом Сі Цзіньпіна також має риси платонівського правління. Сі Цзіньпін представляє модель, де політична еліта, обрана за критеріями компетентності, забезпечує довгострокове управління, орієнтоване на економічний розвиток і стабільність.

Його ідеологія "китайської мрії" перегукується з платонівською "ідеєю блага", спрямованою на підвищення добробуту народу. Попри авторитарний характер режиму, концепція мудрого керівника, який бачить суспільство як єдиний організм, є ключовим елементом політики Сі.

Європейський Союз (ЄС) демонструє інституційну реалізацію платонівської концепції через свої політичні органи, зокрема Європейську комісію. Цей орган діє як виконавча влада ЄС, яка орієнтується на інтереси всього блоку, а не окремих країн. [17]

Єврокомісари, обрані за професійними критеріями, керуються принципами сталого розвитку, соціальної справедливості та захисту прав людини. Їхня діяльність відображає платонівський ідеал правління компетентною елітою, яка приймає рішення на основі знань і раціонального аналізу. [10]

Концепція "філософа-правителя", хоч і була створена в античному контексті, продовжує впливати на сучасні демократичні й авторитарні

моделі управління. Вона знаходить своє втілення як у моральному лідерстві окремих політиків, так і в діяльності інституцій, спрямованих на забезпечення загального блага. Від Лі Куан Ю до Володимира Зеленського, від конституційних судів до Європейського Союзу — ідеї Платона про мудрість, моральність і знання як основи влади залишаються актуальними дороговказами для побудови справедливого суспільства.

2.3 Проблема гармонізації суспільного життя: уроки Платона для глобалізованого світу

Платон у своєму діалозі "Держава" ставить перед собою складне завдання — розробити модель ідеальної держави, де панує гармонія між різними соціальними групами, а справедливість забезпечує стабільність і процвітання суспільства. Однією з найважливіших проблем, що постає у контексті платонівської філософії, є питання гармонізації суспільного життя, адже, на думку філософа, лише через правильну організацію взаємодії між різними частинами держави можна досягти справжньої справедливості. [31]

У глобалізованому світі проблема гармонізації суспільного життя набуває нових аспектів, адже сучасні держави стикаються з численними

викликами, такими як економічна нерівність, культурні розбіжності, політичні конфлікти і нестабільність міжнародних відносин. Тому платонівська концепція гармонії в державі може стати важливим орієнтиром для осмислення сучасних проблем.

Платон розглядає гармонію як одну з основних рис ідеальної держави. Він вважає, що справжня справедливість виникає тільки тоді, коли кожен член суспільства виконує свою роль відповідно до власної природної здібності. У "Державі" він пропонує модель, в якій держава складається з трьох основних частин: правителів-філософів, воїнів та виробників. Кожен клас має виконувати свою функцію, не втручаючись у справи інших. Гармонія досягається через взаємодію цих частин, де кожен клас діє відповідно до своїх природних здатностей, а державний порядок зберігається завдяки чітко розмежованим ролям.

У платонівській концепції справедливість визначається через принципи функціональної гармонії: "Справедливість полягає в тому, щоб кожен робив те, що йому властиво". Тобто, справедливість для Платона є не тільки моральним ідеалом, а й соціальним порядком, який зберігається завдяки правильному розподілу функцій серед різних частин суспільства. Взаємодія цих класів повинна забезпечувати стабільність і процвітання, і гармонія тут полягає не в примусовій рівності, а в рівності можливостей і визнанні природних відмінностей між людьми. [2]

У сучасному глобалізованому світі проблема гармонії стає ще складнішою через зростаючі соціальні, культурні та економічні відмінності між різними частинами світу. Важливим аспектом глобалізації є посилення взаємозв'язків між народами та культурами, що створює нові можливості для розвитку, але також вносить і нові виклики, зокрема у сфері міжкультурного співіснування, боротьби з нерівністю та забезпечення рівності прав для всіх громадян.

Якщо застосувати платонівську модель до глобалізованого світу, то можна сказати, що гармонія в сучасному суспільстві повинна бути досягнута через взаємодію різних соціальних груп, що мають різні інтереси, але при цьому можуть працювати на загальне благо, якщо їм буде забезпечено рівні можливості для розвитку. Мова йде не про примусову рівність у всьому, а про надання кожному класу чи групі рівного доступу до ресурсів і можливостей для самореалізації. [36]

У цьому контексті важливо враховувати плюралізм, який є характерною рисою сучасних суспільств. Сучасні держави стають мультикультурними, в них існують різні етнічні, релігійні та соціальні групи, які мають різні погляди на життя, культуру, економіку та політику. Важливо не просто приймати ці відмінності, а й ефективно управляти ними, створюючи механізми інтеграції та співпраці.

Сучасний глобалізований світ потребує створення нових механізмів інтеграції для досягнення соціальної гармонії. Платонівська модель може бути адаптована до таких умов, де кожна соціальна група, країна чи культура не намагається нав'язати свою модель розвитку, а шукає можливості для співпраці і взаємної підтримки. [30]

Одним із механізмів для гармонізації сучасних суспільств є створення багатокультурних платформ для обміну ідеями та досвідом. Це може бути забезпечено через освіту, міжнародну співпрацю, а також через створення інтеграційних ініціатив на рівні держав. Наприклад, європейська інтеграція, зокрема через Європейський Союз, дає можливість зберігати національну самобутність країн, при цьому забезпечуючи гармонійну взаємодію і розвиток через спільні економічні, політичні та культурні ініціативи.

Надзвичайно важливим є забезпечення соціальної рівності, де кожен має рівні права і можливості для розвитку, що дозволяє не тільки зменшити

нерівність, але й сприяти гармонії в багатонаціональних і багатокультурних суспільствах. [38]

Сучасний глобалізований світ потребує створення нових механізмів інтеграції для досягнення соціальної гармонії. Платонівська модель може бути адаптована до таких умов, де кожна соціальна група, країна чи культура не намагається нав'язати свою модель розвитку, а шукає можливості для співпраці і взаємної підтримки.

Одним із механізмів для гармонізації сучасних суспільств є створення багатокультурних платформ для обміну ідеями та досвідом. Це може бути забезпечено через освіту, міжнародну співпрацю, а також через створення інтеграційних ініціатив на рівні держав. Наприклад, європейська інтеграція, зокрема через Європейський Союз, дає можливість зберігати національну самобутність країн, при цьому забезпечуючи гармонійну взаємодію і розвиток через спільні економічні, політичні та культурні ініціативи.

Надзвичайно важливим є забезпечення соціальної рівності, де кожен має рівні права і можливості для розвитку, що дозволяє не тільки зменшити нерівність, але й сприяти гармонії в багатонаціональних і багатокультурних суспільствах. [34]

Аналогічно, у сучасному світі гармонія між різними групами може бути досягнута, якщо соціальні групи будуть взаємодіяти на основі рівних прав і обов'язків. Водночас не можна ігнорувати плюралізм та різноманітність суспільних інтересів, оскільки глобалізація сприяє посиленню культурних і соціальних відмінностей. Тому в сучасних умовах важливо не тільки зберігати соціальну справедливість, а й розвивати механізми інтеграції різних культур і спільнот, забезпечуючи рівність можливостей для всіх. [9]

Глобалізація створює ситуацію, в якій економічні та соціальні нерівності між країнами та всередині них значно зростають. Платонівська

модель, де кожен клас виконує свою роль у суспільстві, передбачає певний порядок, де соціальна ієрархія сприяє ефективному функціонуванню держави. Однак у контексті глобалізованого світу нерівність між націями та соціальними верствами може призвести до кризових ситуацій, політичних протестів і соціальних потрясінь.

Гармонізація в глобалізованому світі вимагає перегляду традиційних уявлень про економічну і соціальну справедливість. Платонівський підхід до суспільної справедливості, який передбачає правильний розподіл ролей, може бути адаптований для зменшення глобальної нерівності, якщо акцент буде зроблено на створенні рівних умов для розвитку всіх країн і соціальних груп, що зменшить соціальне напруження і сприятиме міжнародній стабільності. [2]

Платон вважає, що мораль є основою для створення гармонії в суспільстві, адже лише морально досконалі правителі здатні керувати державою справедливо. У своїх працях він наголошує на важливості виховання моральних цінностей у громадян, особливо у правителів. Враховуючи, що сучасний світ характеризується значними моральними викликами, такими як корупція, експлуатація, екологічні проблеми та інші, проблема моральної свідомості громадян і лідерів стає надзвичайно актуальною.

Для глобалізованого світу моральна відповідальність є не тільки питанням внутрішньої політики, але й міжнародних відносин. Етика глобалізації повинна включати в себе принципи справедливості, толерантності та взаємної поваги, що допомагає зберегти світову гармонію. Платонівська концепція моральності як основи для гармонійного існування громадянського суспільства може слугувати важливим орієнтиром у формуванні міжнародних відносин і політики добросусідства.

Глобалізований світ стикається з рядом серйозних викликів, які ускладнюють процес гармонізації суспільного життя. Зростання економічної нерівності, терористична загроза, міграційні потоки, конфлікти між культурами та релігіями, а також загроза кліматичних змін – усе це потребує нових підходів до управління та регулювання міжнародних відносин. [39]

Проте, незважаючи на ці труднощі, платонівські уроки щодо гармонії в суспільстві і взаємної відповідальності можуть бути застосовані до сучасних реалій. Ідея того, що суспільство повинно бути організоване таким чином, щоб кожен виконував свою роль відповідно до своїх здібностей, є актуальною і сьогодні. Важливою є також платонівська вимога до лідерів бути морально чистими та інтелектуально підготовленими, що може бути використано для розв'язання глобальних проблем. [7]

Платонівські уявлення про гармонію та справедливість у державі можуть стати важливим інструментом для аналізу і вирішення сучасних глобальних проблем. Адаптація платонівських ідей до умов глобалізованого світу дозволяє знайти шляхи для більш збалансованого розвитку між різними націями та соціальними групами. Одночасно збереження моральних цінностей і етики в міжнародних відносинах є важливим кроком до забезпечення стабільності і миру в умовах глобалізації.

Висновки до другого розділу

Платонівська модель ієрархії влади, в основі якої лежить розподіл функцій між трьома класами — правителями, воїнами та виробниками, демонструє певну універсальність. Вона відображає важливість структурованості і спеціалізації в державі для забезпечення стабільності та процвітання. В умовах сучасних політичних систем, зокрема в демократичних та авторитарних режимах, ідеї Платона щодо чіткої структурованості держави та взаємодії різних соціальних груп є актуальними для формування ефективних управлінських механізмів, зокрема у контексті управління державним апаратом, розподілу ресурсів та забезпечення громадського порядку. Водночас, застосування платонівської ієрархії в сучасних умовах вимагає гнучкості та адаптації до нових реалій, зокрема до розвитку інформаційних технологій, міжнародних відносин та соціальних мереж.

Концепція "філософа-правителя", за якою мудрі та морально високі особи повинні здійснювати управління державою, залишається важливим теоретичним ідеалом для політичних систем. У демократичних державах ідея філософа-правителя знаходить своє відображення в концепті елітного лідерства, де особи з високою моральною та інтелектуальною підготовкою мають можливість впливати на політичне життя через виборчі механізми. Водночас в авторитарних режимах ідея мудрого керівництва може бути використана для легітимізації влади сильної особистості, яка претендує на роль безумовного правителя. Проте в реаліях сучасних політичних систем часто спостерігається відсутність чіткої відповідності ідеалам Платона, оскільки політичні лідери в обох моделях можуть діяти не стільки в інтересах загального блага, скільки для забезпечення своїх особистих чи групових інтересів.

Проблема гармонізації суспільного життя, згідно з Платоном, полягає у досягненні внутрішньої стабільності через правильну організацію державного апарату та забезпечення справедливості для всіх соціальних груп. У глобалізованому світі ця проблема набуває нового виміру через зростання соціальних і культурних відмінностей, а також через посилення глобальних економічних і політичних дисбалансів. Платонівська ідея гармонії, заснована на чітко визначених ролях для різних класів, може стати основою для пошуку шляхів зниження соціальної нерівності, розвитку міжкультурної інтеграції та забезпечення сталого розвитку. У той же час, для глобалізованого світу важливим є не лише підтримка гармонії між різними культурами та спільнотами, але й розвиток інститутів, здатних ефективно управляти складними глобальними процесами. Принципи платонівської справедливості, зокрема взаємодія і співпраця соціальних груп на основі рівних прав та обов'язків, можуть стати важливим орієнтиром для створення стабільних міжнародних відносин та забезпечення глобальної стабільності.

Отже, ідеї Платона мають значний потенціал для екстраполяції в умовах сучасного світу. Незважаючи на зміни в суспільному устрої, технологічному розвитку та глобальних процесах, його концепції ідеальної держави, морального управління і гармонії між соціальними групами залишаються важливими для розуміння шляхів досягнення справедливості та стабільності в глобалізованому світі.

РОЗДІЛ 3.

УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ПЛАТОНІВСЬКОГО ВЧЕННЯ ПРО ДЕРЖАВУ

3.1 Пошук справедливості в українському державотворенні: теоретичні паралелі з Платоном

Пошук справедливості завжди був однією з головних тем українського державотворення. Теоретичні паралелі з Платоном, особливо в контексті його ідеї про справедливу державу, допомагають зрозуміти складний і суперечливий шлях, яким Україна йшла до незалежності та демократичного розвитку. Платон у своїй праці "Держава" визначав справедливість як дотримання гармонії у суспільстві, де кожна частина виконує свою природну функцію. В Україні, як і в платонівській моделі, справедливість часто асоціюється з ідеєю поділу влади та побудови суспільства, в якому усі соціальні групи можуть здійснювати свої функції згідно з їх природними здібностями та ролями. [10]

До проголошення незалежності України (1991 рік), в період, що охоплював перші десятиліття радянської влади, ідея справедливості в українському контексті багато в чому була викривлена тоталітарною ідеологією. Радянська система, з її однопартійною політичною структурою та централізованим управлінням, ставила в центр своєї ідеології не соціальну справедливість, а утвердження державної влади, втіленої в партійній верхівці. У той час як для Платона справедливість полягала в реалізації кожним членом суспільства своєї природної ролі, радянський режим часто намагався нав'язати жорсткі соціальні ролі та придушував індивідуальність, що викликало значні соціальні протести.

Першим серйозним проявом боротьби за справедливість в умовах радянської влади стала Революція на граніті (1990), коли студенти та інтелігенція виступили проти корупції, порушення прав людини та

соціальної нерівності. Вони вимагали не тільки політичних змін, а й справедливості в межах радянської системи. Події на майдані розглядалися як символ пошуку справедливості для всіх громадян, а також як боротьба за права та свободи, які були придушені тоталітарною владою.

Після здобуття незалежності України, ідея справедливості продовжувала бути важливою темою в процесі державотворення. Проблеми економічної нерівності, корупції та політичної нестабільності значною мірою залишалися актуальними для українського суспільства. Платон у своїй моделі ідеальної держави стверджував, що справедливість можлива лише в умовах гармонії та співпраці між різними частинами суспільства. Проте реальний політичний ландшафт України був далеко від цієї ідеальної гармонії. [13]

Однією з найбільш значущих подій в українському контексті, що мала пряме відношення до пошуку справедливості, була Помаранчева революція (2004). Ця революція стала відповіддю на масові фальсифікації на президентських виборах та порушення основних принципів демократичного процесу. Відповідно до Платона, справедливість повинна ґрунтуватися на мудрому управлінні державою та на засадах моральності й етики правителів. Помаранчева революція стала спробою суспільства поставити на перше місце справедливість, відкидаючи корупцію та маніпуляції, що стали суттєвими перепонами для розвитку країни. Вона була прагненням до побудови справедливої держави, де інтереси громадян і суспільства переважають над інтересами вузьких еліт. [22, 23, 24,25]

Однак, як показала подальша політична ситуація, повна реалізація платонівського ідеалу справедливості в Україні виявилась неможливою без реальних реформ у політичній та економічній сферах. Морально чисті лідери не змогли зберегти стабільність через відсутність чіткої і

реалізованої стратегії розвитку, що й призвело до розчарування значної частини громадян у результатах революції.

Найбільш значущим етапом пошуку справедливості в Україні стала Революція Гідності (2013-2014), яка виявилася кульмінацією боротьби українців за демократичні цінності, гідність, права людини та свободу від корупції. Революція Гідності стала продовженням пошуків справедливості, започаткованих під час Помаранчевої революції, і мала на меті побудову справедливої держави, де ключові питання державотворення базуються на засадах законності, рівності та добробуту громадян. [13]

У контексті платонівської теорії справедливості, Революція Гідності стала боротьбою за моральне і політичне оновлення країни. Відповідно до платонівської моделі, де правителі повинні бути філософами і моральними авторитетами, українці вийшли на Майдан не лише за демократичні права, але й за справедливість, яка б забезпечувала високі стандарти управління та зменшення корупційних практик. Народні протестувальники прагнули до того, щоб влада служила народу, а не вузьким інтересам олігархічних кіл. Ідеї Платона про необхідність морального очищення правителів і чесність управління знайшли своє відображення в вимогах до зміни політичної еліти, яка вкрай часто ставала символом несправедливості та корупції. [43]

Після Революції Гідності Україна продовжує шлях до справедливості через складні політичні та соціальні перетворення. Платон підкреслював важливість не лише правильного розподілу соціальних ролей, але й морального переродження всього суспільства. Проте в постреволюційний період Україна стикається з низкою проблем, які ускладнюють досягнення справедливості: це і війна на Сході країни, і продовження боротьби з корупцією, і необхідність впровадження ефективних реформ у політичній та економічній сферах. [27]

Справедливість в Україні після 2014 року, як і раніше, залишається не лише метою, але й процесом, що вимагає постійної боротьби за правду, свободу і рівність для кожного громадянина. Платонівська концепція справедливості в Україні знаходить своє відображення у постійних зусиллях суспільства до досягнення моральної та політичної чистоти, хоча цей процес ще далеко не завершений.

Пошук справедливості в українському державотворенні тісно пов'язаний із філософськими ідеями Платона, хоча реальний процес досягнення справедливості в Україні є складним і суперечливим. Ідеї про моральну очистку правителів, правильний розподіл ролей між різними соціальними групами та гармонію в державі, висунуті Платоном, залишаються актуальними в українському контексті, незважаючи на численні труднощі, з якими зіштовхувалась країна на своєму шляху до незалежності та демократії. [18]

3.2 Освіта, моральність і політика: роль платонівських принципів в реформуванні української влади

Платон у своїй теорії ідеальної держави наголошував на необхідності морального і інтелектуального очищення правителів, оскільки саме мудрі та моральні лідери здатні забезпечити справедливість і гармонію в суспільстві. Враховуючи роль освіти та моральності в політичному житті, Платон підкреслював, що тільки через розвиток інтелектуальної та моральної компетентності можливо сформувати правителів, здатних діяти на благо суспільства. Українське державотворення після 1991 року, особливо в умовах боротьби з корупцією та побудови ефективної демократичної держави, має значні паралелі з платонівськими ідеями. Однак процес реформування влади в Україні часто сповнений труднощів, адже нерозв'язані питання корупції та недостатня моральна готовність окремих представників влади часто заважають впровадженню необхідних змін. [15]

Вчення Платона про "філософів-правителів" та їхню роль у державному управлінні спирається на глибоке розуміння важливості освіти та моральності для політичної стабільності. Платон вважав, що освічені й морально чисті правителі повинні керувати державою, оскільки вони мають здатність розрізняти істинне благо і чинити відповідно до нього. Справжнє управління, на його думку, неможливе без відповідної освіти, яка включає в себе не лише знання, а й моральні якості. [22]

Україна, після здобуття незалежності, потребувала кардинальних реформ у політичній і соціальній сферах, і ключову роль у цих змінах повинна була зіграти реформа освіти. Проте освітні та моральні питання, в тому числі проблема корупції в освіті та політиці, продовжували залишатися актуальними. Платонівські принципи в контексті українських реформ стали важливими орієнтирами для модернізації політичної системи,

але для їх повної реалізації було необхідно подолати глибокі традиції корупції, неефективності та політичної непомитності.

Проблема корупції в Україні є однією з найбільш актуальних та суперечливих в контексті державотворчих процесів. Платон вважав, що корупція виникає через порушення принципу гармонії між соціальними класами, де кожен клас має виконувати свою роль відповідно до природних здібностей. В Україні корупція стала одним із найбільших бар'єрів на шляху до досягнення політичної справедливості та гармонії в суспільстві. Відсутність ефективного контролю, слабкість правових інститутів, а також зв'язок між політичною елітою та олігархами створюють сприятливе середовище для корупційних практик. [1]

Згідно з дослідженнями, зокрема міжнародною організацією Transparency International, Україна впродовж десятиліть залишалася однією з найбільш корумпованих країн Європи. Вже після здобуття незалежності корупція стала глибоко вкоріненою в політичній культурі, зокрема на місцевому рівні. Платонівське розуміння справедливості як досягнення соціальної гармонії і відсутності корупції було б надзвичайно важливим в українському контексті, оскільки корупція не лише знижує ефективність державного управління, а й руйнує моральний авторитет влади. [44]

З 2014 року, після Революції Гідності, Україна зробила кілька важливих кроків у боротьбі з корупцією. Одним із найбільш значущих реформ стало створення Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), яке має на меті боротьбу з високопрофесійними корупціонерами, в тому числі серед представників влади. Створення Антикорупційного суду, який почав свою роботу в 2019 році, стало ще одним важливим кроком у системній боротьбі з корупцією. Проте навіть з цими реформами корупція залишається великою проблемою, що свідчить про глибокі структурні та культурні бар'єри, з якими стикається країна. [38]

Платон підкреслював, що справжнє оновлення держави неможливе без змін у системі освіти, яка повинна формувати не лише інтелект, але й моральність громадян, включаючи майбутніх правителів. В Україні питання реформування освіти стало ключовим у процесі модернізації влади. Однією з найбільших проблем української освіти є її низька якість та відставання від міжнародних стандартів, а також наявність корупційних схем на всіх рівнях навчального процесу. Відсутність доступу до якісної освіти для широких верств населення, а також корупція у вищих навчальних закладах знижують можливості для формування нової політичної еліти.

З 2015 року в Україні були ініційовані численні освітні реформи, що мають на меті підвищення якості освіти та її доступності. Однією з таких реформ стала реформа середньої освіти, яка була спрямована на децентралізацію, модернізацію навчальних планів та зменшення корупційних ризиків. Зокрема, через запровадження нових підходів до оцінювання знань та обов'язкові атестації для вчителів, система освіти стала більш прозорою. Однак реформи в галузі освіти все ще стикаються з численними викликами, зокрема з потребою у підвищенні фінансування та ефективності вищої освіти, що є критичним для формування морально і інтелектуально підготовлених політичних лідерів. [36]

У 2020 році в Україні було проведено кілька важливих антикорупційних реформ, які стали частиною стратегії боротьби з корупцією, що має глибоке коріння в політичній культурі країни. Під час президентства Володимира Зеленського уряд активно працював над відновленням довіри до державних інститутів, зокрема через покращення прозорості в діяльності державних компаній та впровадження нових антикорупційних стандартів. Однією з таких реформ стало створення реєстру публічних закупівель, що дозволило зменшити масштаби корупційних схем у державних контрактах.

Однак, як показала ситуація 2020 року, системні зміни в боротьбі з корупцією залишаються проблематичними. У 2020 році було зафіксовано кілька резонансних випадків корупції, в тому числі у правоохоронних органах, що поставило під сумнів успішність проведених реформ. Водночас антикорупційна діяльність в Україні не припиняється, і реформування політичної культури з урахуванням платонівських принципів залишається важливим орієнтиром для подальших змін. [21]

Відповідно до платонівських принципів, ефективне реформування української влади неможливе без глибоких змін у сфері освіти та моралі. Лише через формування морально відповідальних і інтелектуально підготовлених правителів можна досягти справедливості в політичному управлінні. Проте для досягнення цього результату необхідно подолати структурні проблеми, зокрема корупцію та неефективність державних інститутів, що стало великою перепорою для реалізації реформ. Освітні та моральні зміни в політичній сфері України є довгостроковим проектом, який потребує послідовних зусиль з боку держави і суспільства.

3.3 Платонівська концепція "ідеалу" в сучасній українській національній ідеї

Платон у своїй політичній філософії розробляв концепцію "ідеальної держави", яка базується на принципах справедливості, мудрості та моральної відповідальності. Він вірив у те, що суспільство, де правлять "філософи-правителі", а кожен громадянин виконує свою природну роль,

може досягти справжньої гармонії та процвітання. Ідея Платона про ідеальне суспільство, де кожен елемент політичної системи функціонує відповідно до свого призначення, може бути застосована до сучасної української національної ідеї, зокрема в контексті постійного пошуку оптимального політичного устрою після здобуття незалежності. [45]

З моменту здобуття незалежності України в 1991 році питання національної ідеї стало одним із основних у державотворчому процесі. Українська національна ідея прагне знайти шлях до інтеграції історичних, культурних, соціальних і політичних особливостей країни, при цьому не забуваючи про необхідність модернізації державних інститутів і створення справедливого суспільства. Враховуючи ідеї Платона про "ідеальну державу", можна простежити кілька важливих аспектів, які співвідносяться з сучасними пошуками національної ідеї в Україні.

У цьому контексті Україна, як і Платонів "ідеал", повинна прагнути до моральної і соціальної гармонії, де політична стабільність базується на розумному та етичному управлінні. Ідеї Платона про "філософів-правителів", які повинні мати мудрість і моральну чистоту, щоб приймати найкращі рішення для держави, залишаються актуальними для розуміння того, чому політичні реформи і боротьба з корупцією є необхідними для реалізації української національної ідеї. [40, 22]

Ідея "ідеальної держави", яку Платон описує як державу, де існує чіткий поділ на правителів, воїнів і виробників, є в значній мірі утопічною в реальних умовах сучасного українського суспільства. Проте принципи цієї концепції можуть служити орієнтирами для реформування політичних і соціальних інститутів України. Платон вважав, що справжня гармонія можлива лише за умови, що всі соціальні групи діятимуть відповідно до своїх природних здібностей і не будуть втручатися у справи інших. Це принципи, які можна застосувати до розуміння національної ідеї в Україні.

Один із аспектів національної ідеї України після 1991 року полягав у пошуку балансу між демократичними цінностями та необхідністю стабільного управління, яке могло б впоратися з економічними і політичними труднощами країни. Платонівська концепція ідеальної держави, в якій правителі — це філософи, може бути переведена в контекст пошуку нових лідерів, здатних привести країну до справжньої стабільності та процвітання. [36]

Одним із найбільш значущих моментів у сучасній історії України, що можна розглядати як прагнення до досягнення "ідеалу", стала Революція Гідності 2013-2014 років. Протестні рухи, які розпочалися після відмови уряду від асоціації з ЄС, швидко переросли в більш масштабне прагнення змінити політичну систему країни, де відчувався більший рівень справедливості, прозорості та етики. У певному сенсі Майдан можна розглядати як акт прагнення до політичного "ідеалу", де народ вимагає правителів, які будуть діяти в інтересах суспільства, а не олігархічних груп чи іноземних інтересів. [38]

Ідеї Платона про роль мудрих правителів знайшли своє відображення в пошуках лідерів, які б були здатні перетворити корумповану систему на ефективну та прозору. Але при цьому, як показав досвід після Революції Гідності, реалізація цих ідеалів виявилась важкою через тривалу кризу довіри до державних інститутів, корупцію і непослідовність реформ. Як і в Платона, в Україні з'явилась потреба не просто в політичних змінах, а в моральному оновленні влади, що вимагає глибоких змін в усіх сферах: від освіти до судової системи. [9]

З точки зору політичного прогнозу, українська національна ідея повинна зберігати орієнтир на побудову держави, яка відповідає принципам Платона, хоча і в обмеженому реальному контексті. Платон стверджував, що кожна політична система має свої переваги та недоліки, і найкраще

суспільство — це таке, яке прагне до ідеалу, але здатне враховувати реалії своєї історії і культури. Тому Україні важливо прагнути до ідеалу, але при цьому враховувати сучасні реалії: необхідність демократичних реформ, боротьбу з корупцією, дотримання прав людини та розвитку економіки. [3]

Прогнозуючи майбутнє, можна очікувати, що Україні доведеться ще пройти через кілька етапів політичних трансформацій, включаючи глибоке оновлення еліт, реформування судової системи та створення ефективних антикорупційних механізмів. Це дозволить країні рухатись у напрямку до того самого "ідеалу", який Платон описав у своїх творах. Проте, враховуючи наявні виклики, як-от геополітична нестабільність, корупція та економічна нерівність, цей процес буде поступовим і потребуватиме глибоких структурних змін. [6]

Платонівська концепція "ідеалу" залишається актуальною для сучасної української національної ідеї, зокрема в контексті пошуку політичної стабільності, справедливості та ефективного управління. Хоча Україні поки що не вдалося досягти повної реалізації цих ідеалів, процес реформування і морального очищення держави, безумовно, залишається ключовим для побудови стабільного та справедливого суспільства.

Платонівський ідеал "мудрих правителів" є важливим орієнтиром для майбутнього, однак для його досягнення Україні необхідно подолати численні внутрішні і зовнішні виклики.

Висновки до третього розділу

Платонівське вчення про державу, зокрема його розуміння справедливості, моральності та ідеального політичного устрою, має важливі паралелі з процесами державотворення в Україні. Протягом усієї історії незалежності України питання справедливості та політичної стабільності залишалися одними з найактуальніших, а концепції Платона про роль освіти, моральності та мудрих правителів здобули особливу значущість у контексті сучасних реформ.

Паралелі з платонівським вченням про справедливість яскраво простежуються в історії України, починаючи з часів незалежності та до сьогодні. Ідеї Платона про гармонію між різними соціальними групами і необхідність їхньої взаємодії відповідно до природних здібностей знаходять відображення в боротьбі за демократичні перетворення в Україні, зокрема в період Революції Гідності та після неї. В Україні все ще триває пошук оптимальних шляхів досягнення соціальної справедливості, де особлива увага приділяється моральному очищенню політичної еліти і реформуванню інститутів влади.

У контексті політичних реформ в Україні важливу роль відіграють Платонові принципи щодо освіти і моральної підготовки правителів. Як і в класичному платонівському вченні, українська політична культура постала перед необхідністю формування інтелектуально підготовлених і морально відповідальних лідерів. Реформи в освіті та боротьба з корупцією є ключовими елементами у створенні стабільного і справедливого політичного середовища. Проте на шляху до реалізації цих принципів стоїть серйозна проблема — глибоко вкорінена корупція, яка негативно впливає на ефективність реформ і моральний клімат у політичному житті країни.

Платонівська концепція "ідеалу", яка передбачає створення гармонійного суспільства, де кожен клас виконує свою природну роль, має

великий потенціал для розвитку української національної ідеї. Україна, після отримання незалежності, все ще шукає свій шлях до політичного та соціального ідеалу, враховуючи свою історію та сучасні виклики. Платонівське вчення про моральність і мудрість правителів є актуальним для формування нового типу лідерів, здатних провести країну через труднощі і створити політичну стабільність. Однак, як показав досвід Революції Гідності, для цього потрібно подолати глибокі структурні і культурні проблеми, зокрема корупцію, і пройти через кілька етапів реформування політичних інститутів.

ВИСНОВКИ

1. Вивчено основні положення філософського вчення Платона про державу та його історико-культурний контекст. Платон у своїх працях, зокрема в діалозі «Держава», представив концепцію ідеальної держави, в якій ключовими принципами є справедливість, мудрість та моральність правителів. Відповідно до цієї концепції, держава складається з трьох основних класів: правителів, воїнів і виробників, кожен з яких виконує свою функцію відповідно до своїх природних здібностей. Платон вважав, що справедливість досягається через гармонію між цими класами, коли кожен з них виконує свою роль без втручання в інші сфери.

Історико-культурний контекст, у якому Платон формулював свої ідеї, був визначений політичною і соціальною ситуацією Афін у період Пелопоннеської війни, коли демократія Афін була ослаблена внутрішніми конфліктами та зовнішньою загрозою. Цей період невизначеності та кризи, на думку Платона, вимагав кардинальних змін у політичній системі, оскільки вважалося, що демократія призводить до хаосу та правління демагогів, що не здатні служити суспільному благу. Тому Платон виступав за філософський тип правління, в якому правителі повинні бути людьми з високим моральним рівнем та інтелектуальними здібностями, здатними приймати рішення на благо всієї держави.

Ці основні положення стали фундаментом для подальших роздумів про політичну філософію і залишаються актуальними для аналізу сучасних політичних систем, зокрема в контексті пошуку ідеальних форм правління та забезпечення справедливості в суспільстві.

2. Проаналізовано можливість застосування державотворчих ідей Платона в сучасному світі. Платонівська модель ідеальної держави, хоч і є теоретичною утопією, має значний потенціал для аналізу сучасних політичних систем, зокрема в питаннях забезпечення справедливості,

ефективності влади та соціальної гармонії. Водночас, слід зазначити, що більшість принципів Платона не може бути реалізована в чистому вигляді в сучасному світі через зміни в політичному ландшафті, розвиток демократії та плюралізму, а також зміни в соціальних структурах. Проте деякі ідеї залишаються актуальними і можуть бути адаптовані до сучасних реалій.

Зокрема, ідея "філософа-правителя", яку Платон розглядає як гарантію мудрого та етичного управління, може бути застосована до вибору лідерів, які мають не лише політичний досвід, але й моральні якості та інтелектуальні здібності для вирішення складних проблем держави. У сучасному світі це означає, що для ефективного управління країною важливо, аби політики мали високу моральну відповідальність, були позбавлені корупційних нахилів і здатні приймати обґрунтовані рішення на користь загального блага.

Ще однією важливою ідеєю є роль освіти у формуванні правителів та громадян. Платон акцентував на необхідності виховання майбутніх лідерів у духу мудрості і справедливості. В сучасному світі це питання також актуальне, зокрема в контексті реформ у системах освіти, де важливо акцентувати увагу на розвитку критичного мислення, моральних цінностей та громадянської відповідальності.

Однак застосування платонівських ідей в умовах глобалізації та сучасного світу потребує гнучкості. Ідеї Платона про ідеальну державу не можна реалізувати без врахування демократичних принципів, прав людини та культурного різноманіття, що є основою сучасного міжнародного порядку.

3. Оцінено потенціал платонівських принципів для реформування української державності в сучасних умовах. Платонівська концепція ідеальної держави з її акцентом на моральність, справедливість та мудрість правителів має потенціал для впровадження в українську політичну

систему, однак для цього необхідно враховувати реалії та виклики, з якими стикається країна.

Перше, що варто зазначити, це необхідність оновлення політичної еліти. Платон вважав, що правителі мають бути людьми, котрі володіють не тільки політичною мудрістю, але й високими моральними якостями. В Україні проблема корупції та низький рівень довіри до державних інститутів роблять актуальним питання оновлення еліт і створення умов для залучення до політики чесних та компетентних людей. Одним із прикладів цього є боротьба з корупцією в рамках реформ, проведених після Революції Гідності, зокрема створення антикорупційних органів та реформування судової системи.

Друге важливе питання — це реформи в освіті. Платон вважав освіту основою морального та інтелектуального розвитку громадян, а також правителів. В Україні процес реформування освіти, зокрема в контексті інтеграції з європейськими стандартами та створення умов для розвитку критичного мислення, є важливим елементом державотворення. Однак для того, щоб ця реформа мала довгостроковий ефект, необхідно також акцентувати увагу на розвитку моральних цінностей і громадянської відповідальності.

Третім аспектом є необхідність реформування судової системи та зміцнення верховенства права. Платон підкреслював, що справедливість є основою стабільності держави, і саме судова система повинна забезпечувати рівність та справедливість для всіх громадян. В Україні судова реформа є одним з найскладніших і водночас найважливіших завдань, які стоять перед державою.

Загалом, потенціал платонівських принципів для реформування української державності виявляється у тому, що вони можуть стати основою для розвитку моральної політики та створення інституцій, які б

забезпечували справедливість і стабільність. Проте це вимагає комплексного підходу, врахування національних та культурних особливостей, а також поступового процесу реформ у всіх сферах суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Козинець О. Г., Остапенко А. І. “Платон та Аристотель про державу і право: порівняльна характеристика.” Київ: Сумський державний університет, 2021. URL: <https://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/28324>.
2. Загоровська В. В. “Погляди Платона на ідеальну державу.” Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2016. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4181/322.pdf?sequence=1>.
3. Шмат Р. О. “Платон про справедливу державу.” Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія, 2014, № 706–707: 214–217 с. Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича, 2014.
4. Шама О. І. ““Ідеальна” держава Платона як “виховний заклад” для підготовки до “небесного блаженства.”” Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет, 2016. С. 133–140. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/hystory/2016_1_4.pdf#page=133.
5. Ніколенко В. М. “Соціально-політична думка Платона: протосоціологічний вимір.” Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках, 2020, Т. 3, № 2: 81–91 с. Дніпро: Видавець ПФС, 2020. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/1026>.
6. Шмат Р. П. “Аспекти розуміння проблеми справедливості Платоном, Арістотелем, Джоном Ролзом.” Актуальні проблеми філософії та соціології, 2021, № 31: 38–41 с. Київ: Академія правових наук, 2021.
7. Юрченко Л. І. Погляди Платона на демократію: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Київ: Нац. ун-т культури і мистецтв, 2021. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/14302/1/Смілик%20Хдухт.pdf>.

8. Стукалов А. В. “Сучасна соціальна держава як результат історичного розвитку концепту ідеальної держави Платона.” Філософські та методологічні проблеми права, 2016, Т. 11, № 1: 127–136 с. Київ: Інститут держави і права НАНУ, 2016.
URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/388>.
9. Гришко О. М. “Людина та держава в контексті взаємовідносин: правовий аспект.” Київ: КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2022.
URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d926bc0c-d39e-4201-a74a-59f092be8249/content>.
10. Калиновський О. А. “Нездатність Поппера пояснити Платона: слабкість лібералізму в аналізі діалектики політичного платонізму.” Multiversum. Philosophical almanac, 2023, Т. 1, № 1 (177): 94–113 с. Київ: Multiversum, 2023.
URL: <https://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/view/514>.
11. Прокопенко В. В. “Міфи Платона.” Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії», 2023, Вип. 69: 49–55 с. Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2023.
URL: <https://periodicals.karazin.ua/philosophy/article/view/22860>.
12. Куракін О. М., Романов М. Ю. “Генеза поняття громадянське суспільство.” Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 2015, № 1: 28–32 с. Ужгород: УжНУ, 2015.
13. Шевченко О. С. Розвиток державності в концепції солідаризму у поглядах європейських мислителів та в політико-правовій думці України. Науковий вісник Херсонського державного університету.
URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20

[&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvkhdu_jur_2015_6\(1\)_12.](#)

14. Горлов В., Остапова Л. “Образ печери Платона в сучасному світі (за твором «Держава» Платона).” Івано-Франківськ: Університет Короля Данила, 2024. 281 с. С. 99–105.
URL: <https://ukd.edu.ua/sites/default/files/2024-04/Збірник.%20Філологія.pdf#page=100>.
15. Буланша А. А. Місце та призначення філософа (на основі «Держава» Платона) / А. А. Буланша, О. Б. Петінова // Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства : матеріали V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (Одеса, 25-26 травня 2023 р.) / Південноукр. Нац. Пед. Ун-т ім. К. Д. Ушинського, кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності; [О. М. Єременко, М. В. Пальчинська (рец.)]. – Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2023. – С. 111-114
URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/17574>.
16. Ярославський І. Ф. “Слово про ідеальну державу.” У: Коронація філософського слова: зб. робіт конкурсу есе. Київ, 15 лист. 2024 р. Київ: КНУТКиТ, 2024. 112 с. С. 102.
URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u368/konkurs_ese_2.pdf#page=102.
17. Петренко В. “Культурологічний зріз поняття посередності в контексті філософії Платона.” Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку (напрямок «Культурологія»), 2023, № 45: 28–35 с. Житомир: РШУ, 2023.
URL: <https://zbirnyky.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/article/view/634>.
18. Врайт Г. Я, Паїл Р. О. “Застосування сократівського методу в добу глобалізації Київ: Міністерство освіти і науки України, б. р. С. 114-116

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17447/1/Concepts%20of%20sociocultural%20transformation%20of%20modern%20society.pdf#page=15>.

19. Лобунько М. А. “Ідеалізм Платона в українському законодавстві та судовій практиці.” Київ: КНУ імені Шевченка, 2024.
URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/ab585cde-47e4-465f-b646-d44967d798a0>.
20. Височанська Т. М., Бондаренко Ю. С. “Гармонійний розвиток особистості як необхідна умова формування свідомого громадянина держави у Платона.” Київ: Видавництво “Країна мрій”, 2021. 486 с.
URL: <https://books.google.ie/books?hl=uk&lr=&id=7UUgEAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA486>.
21. Костицький М. В., Кушакова-Костицька Н. В. “Про ієрархію та взаємодію в системі «людина–громадянське суспільство–держава».” У: Теорія та історія держави і права, філософія права, історія політичних і правових учень. Київ: Академія законотворення, 2021. С. 17.
URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRC_conf-Vzayemodiya_Yyun_2021.pdf#page=17.
22. Варич О. “Держава та особа: вектори взаємодії в сучасних умовах.” LAW HERALD, 2024: 60 с. Харків: Правничий вісник, 2024.
URL: http://www.yurvisnyk.in.ua/v6_2024/9.pdf.
23. Панасенко М.Л. , Пархоменко О. Н. “Природа душі в концепції Платона та Августина Аврелія.” UNIVERSUM, 2024, № 10: 134–138 с. Львів: “ЛІГА:Наука”, 2024.
URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1179>.
24. Мацьків В. Г. “Діалогічна форма як виразник філософської позиції Платона: випадковість чи необхідність?” Докса, 2021, № 1(35): 141–151 с. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2021.
URL: <http://doksas.onu.edu.ua/article/view/246734>.

- 25.Коваль В. М., Ульянова К. Р. Поняття справедливості у діалозі Платона «Держава»: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023.
URL: <https://eir.zp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4fd52029-dd49-4118-9cd3-c5ed0be8553f/content>.
- 26.Bohdan P. “Мистецтво естетичне чи політичне, Г. Лессінг між Платоном та Арістотелем.” Multiversum. Philosophical almanac, 2023, Т. 2, № 2 (178): 114–128 с. Київ: Multiversum, 2023.
URL: <https://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/view/545>.
- 27.Криворучко І., Шукатка О. “Роль поглядів Платона на розвиток ідеології дієтетики.” Університетські наукові записки, 2023: 9 с. Черкаси: ЧДПУ, 2023. URL: https://www.researchgate.net/profile/Illya-Kryvoruchko-2/publication/370924868_ROL_POGLADIV_PLATONA_NA_ROZVITOK_IDEOLOGII_DIETETIKI/links/64693c189533894cac801712/ROL-POGLADIV-PLATONA-NA-ROZVITOK-IDEOLOGII-DIETETIKI.pdf.
28. ОБлап П. В. “Питання цінностей в античній філософії.” Дніпро: ДНУ, 2024.
URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/visnik/fsnm/program_679a28ee96517.pdf.
- 29.Симончук Ю., Якимчук А. “Характеристика управлінських ідей Стародавньої Греції в сучасній системі управління України.” У: Проблеми раціонального використання енергетичних ресурсів. Київ: КНУБА, 2022. С. 175–180. URL: https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/zbirnyk-tez-konf_problemy-racziionalnogo-vykorystannya.pdf#page=176.
- 30.Бобир О. “Генеза уявлень про соціальну справедливість.” Студентський науковий часопис, 2024: 32 с. Запоріжжя: ЗНУ, 2024.

URL: https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc/2009/tom_2_2024.pdf#page=51.

- 31.Тарароєв Я., Горева В. “Вплив глобальних тенденцій на розвиток політичних еліт.” Humanities Studies, 2024, Т. 19, № 96: 83–89 с. Київ: Інститут ЕЕД, 2024. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/307061>.
- 32.Радько А. І. “Розвиток концепції авторитаризму в політичній думці античності.” Ужгород: УжНУ, 2023. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/52079/1/Радько%20А.%20Розвиток%20концепції%20авторитаризму.pdf>.
- 33.Буркало В. “Олігархічне начало й олігархічний потенціал людини в концепції Платона як продукт і джерело психоетичних деформацій.” Вісник Прикарпатського університету. Політологія, 2024, № 18: 67–77 с. Івано-Франківськ: ПНУ, 2024. URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/144>.
- 34.Винокуров В. В. “Парадигма права на захист в античній думці та її значення для правових реалій.” Альманах права, 2023: 427 с. Київ: Альманах, 2023. URL: <https://almanahprava.org/en/assets/images/issues/14/almanah-prava-14-2023.pdf#page=427>.
- 35.Попович Т. П., та ін. “Історія вчень про державу і право.” Ужгород: УжНУ, 2021. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/47398>.
- 36.Вегеш І. М. “Історія зарубіжних політичних вчень: навчально-методичні рекомендації ... № 109.” Ужгород: УжНУ, 2025. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/70406>.
- 37.Тернова М. “Спадщина Платона в авторській інтерпретації Р. Дж. Колінгвуда.” Науковий вісник КНУТКиТ, 2024, № 34: 224–231 с. Київ: КНУТКиТ, 2024. URL: <http://nv.knutkt.edu.ua/article/view/305218>.

- 38.Макаров М. В. “Моделі античного громадянства та їх особливості в історичній ретроспективі.” Дніпро: УМСФ, 2023.
URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/5255>.
- 39.Костюшко У. В., Макарова О. В. “Проблеми державного суверенітету в сучасному світі.” ЛОГОС, 2021: 131 с. Київ: Логос, 2021.
URL: https://www.researchgate.net/profile/Uliana-Kostiushko/publication/350185491_LOGOS_COLLECTION_OF_SCIENTIFIC_PAPERS_WITH_PROCEEDINGS_OF_THE_I_INTERNATIONAL_SCIENTIFIC_AND_PRACTICAL_CONFERENCE_EDUCATION_AND_SCIENCE_OF_TODAY_INTERSECTORAL_ISSUES_AND_DEVELOPMENT_OF_SCIENCES/links/6054acaea6fdccbfeaf0a129/LOGOS-COLLECTION-OF-SCIENTIFIC-PAPERS-WITH-PROCEEDINGS-OF-THE-I-INTERNATIONAL-SCIENTIFIC-AND-PRACTICAL-CONFERENCE-EDUCATION-AND-SCIENCE-OF-TODAY-INTERSECTORAL-ISSUES-AND-DEVELOPMENT-OF-SCIENCES.pdf#page=132.
40. Борисенко Є. “Постправда: загроза демократії та сприяння ідеології.” Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія», 2023, № 25: 39–43 с. Острог: Острозька академія, 2023. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philosophy/article/view/3956>.
- 41.Васильченко О. П., Процюк І. В. “Окремі аспекти формування вчення про поділ державної влади.” Актуальні проблеми держави і права, 2024, № 104: 23–30 с. Київ: АПДП, 2024.
URL: <http://apdp.in.ua/v104/6.pdf>.
- 42.Платон. “Держава.” Переклад Дзвінки Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с. URL: <http://litopys.org.ua/plato/plat.htm>.
43. Платон. “Закони.” Київ: Основи, 1999. 824 с.
URL: <http://litopys.org.ua/plato/plat02.htm>.

44. Платон. “Критій.” Київ: Основи, 2001. 128 с.
URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b0/Тимей_и_Критий_%28Платон%2C_Малеванский%29.pdf.
45. Платон. “Політик.” Київ: Основи, 1998. 192 с.
URL: <https://ibib.ltd.ua/platon-32091.html>.
46. Платон. “Тімей.” Київ: Основи, 2001. 256 с.
URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b0/Тимей_и_Критий_%28Платон%2C_Малеванский%29.pdf.